

N:o 197.

Af herr **C. A. Lindhagen**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till lag angående solidariska bankbolag m. m.*

Enligt allmän lag kan rörelse, som afses att drivas af bolag, idkas antingen såsom handelsbolag eller såsom aktiebolag. Den väsentliga skillnaden mellan dessa former är, att delägarna i förra fallet äro med allt sitt gods ansvarige för bolagets förbindelser och i det senare endast med sina i bolaget insatta kapital.

Liksom de flesta andra näringar har äfven bankrörelsen hittintills haft full frihet att för sin verksamhet välja hvilken af dessa bolagsformer den önskat. Däri ligger äfven den ursprungliga anledningen till uppkomsten af *bankbolag med obegränsad solidarisk ansvarighet* för delägarna. Äfven de så kallade enskilda bankernas solidariska ansvarighet är sålunda framgången ur den allmänna lagens föreskrifter om handelsbolag och icke, såsom mången föreställer sig, tillkommen först på grund af deras sedelutgifningsrätt. Redan innan dessa banker började utgifva sedlar, voro nämligen delägarna hvad man kallar solidariskt ansvarige, hvilket i kungl. kungörelsen den 14 januari 1824 angående enskilda banker eller diskonter uttryckligen fastslogs genom föreskriften att »allt, som för handelsbolag i allmänhet vore eller blefve stadgadt» rörande bland annat »bolagsmännens ansvarighet en för alla och alla för en», skulle lända till efterrättelse för diskonterna. Den särskilda lagstiftningen för solidariska bankbolag är därför endast att anse såsom en utbrytning ur den allmänna lagens stadganden om handelsbolag, som ansetts betingad af nödvändigheten att för sådan rörelse gifva särskilda och utförligare föreskrifter.

Det är klart, att i sådant afseende kräfdes alldeles särskilda stadganden i det fall, att en dylik solidarisk bankrörelse blef förenad med sedelutgifningsrätt. Den senast gällande lagstiftningen härom innefattas i kungl. kungörelsen angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar den 12 juni 1874. Enligt denna kungörelse voro »enskilde, som vilja ingå bolag i ändamål att genom en vald styrelse drifva bankrörelse med rätt att utgifva egna banksedlar» ovillkorligen skyldiga att söka oktroj. Grundfonden skulle vara minst 1,000,000 kronor.

Jämlikt lagen om riksbankens sedelutgifningsrätt den 12 maj 1897 skall emellertid förenämnda bankbolags sedelutgifningsrätt upphöra med 1903 års utgång, vid hvilken tid deras oktrojer utlöpte. Beträffande sådana enskilda banker, som före utgången af sina löpande oktrojer afstodo från sin sedelutgifningsrätt, stadgades genom lagen den 27 maj 1898, att för dem skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse hvad om enskild sedelutgifvande bank funnes stadgadt. Sedermera ingåfvo de enskilda bankernas syndikat den 5 november 1900 en underdånig framställning om lagbestämmelser i syfte att dessa banker äfven framgent finge utöfva sin verksamhet under sådan solidarisk ansvarighet, som nu ålåge dylik banks delägare. Sedan för ordnandet af denna fråga år 1901 tillsatts en bankkommitté, blef i afvaktan på resultatet af dess arbeten genom lag den 13 juni 1902 bestämdt, att enskild bank skulle kunna erhålla tillåtelse till bankrörelsens bedrivande under ytterligare högst två år efter 1903, därvid i tillämpliga delar 1874 års kungörelse skulle lända till efterrättelse.

Utom af förenämnda hitintills så kallade enskilda banker drifves, med stöd af allmänna lagens föreskrifter om handelsbolag, bankrörelse jämväl af andra bolag med solidarisk ansvarighet. Härunder falla främst de så kallade folkbankerna, hvilka lära hafva många delägare och torde åtminstone i allmänhet drifva sin rörelse med vald styrelse. Vidare förekomma åtskilliga så kallade kommanditbolag, hvilka — i olikhet med de fyra enskilda banker, som utom ett större antal hufvudlottägare jämväl hafva ett antal kommanditlottägare — uppgifvas bestå af endast en eller några få hufvudlottägare med solidarisk ansvarighet samt därjämte ett flertal kommanditlottegare. Slutligen komma härtill sådana bankirbolag, som äga endast några få solidariska lottägare, af hvilka hvar och en torde mer eller mindre delta i förvaltningen.

För samtliga dessa bankbolag finnes ej, utöfver allmänna lagens stadganden om handelsbolag, någon särskild lagstiftning i vidare mån än att genom lagen den 29 juni 1892 stadgats viss tillsyn från

Konungens befallningshafvandes sida öfver så kallade folkbanker och därmed jämförliga penningeinrättningar, hvilka drifva sin rörelse utan af Konungen stadfäst reglemente och bland hvilkas rörelsegrenar ingår sådan inlåning, som sparbank bedrifver. I en riksdagsskrifvelse af år 1896 hemställdes, att Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning, huruvida ej, för betryggande af den penningeinsättande allmänhetens säkerhet, tillägg eller ändringar i vissa angifna afseenden borde göras i sistnämnda lag; men vid föredragning af ärendet den 5 november 1897 fann Kungl. Maj:t berörda skrifvelse icke föranleda vidare åtgärd.

Hvad härefter angår *bankaktiebolagen*, drefvo dessa till en början sin rörelse med stöd af 1848 års allmänna aktiebolagslag. Genom lagen den 19 november 1886 angående bankaktiebolag erhöll emellertid detta slag af bankbolag sin särskilda lagstiftning. Alla, som vilja drifva bankrörelse i bolag under den begränsade ansvarighet, som medgifves för aktiebolags delägare, äro underkastade lagen. Grundfonden skall utgöra minst 1,000,000 kronor, men kan med Konungens lof få bestämmas till lägre belopp, ej understigande 200,000 kronor, därest bolaget uppenbarligen icke har till ändamål att drifva bankrörelse i större omfång utan blott att tillgodose den mindre omsättningen å viss ort. Den senare bestämmelsen var tillkommen af omsorg för de små »aktiefolkbankerna», som uppkommit med stöd af den allmänna aktiebolagslagen. Kungl. Maj:t hade i propositionen till 1886 års Riksdag föreslagit, att bankaktiebolags grundfond skulle utgöra minst 300,000 kronor. Nu gällande bestämmelse ifrågasattes däremot af sammansatta bank- och lagutskottet, som i anledning af Kungl. Maj:ts förslag yttrade bland annat: »Utskottet hyser för sin del stora betänkligheter mot att på detta sätt förhindra uppkomsten af smärre bankaktiebolag af ofvan omnämnda art. Det torde nämligen få anses såsom ganska säkert att, om ock på vissa orter och under vissa förhållanden sådana smärre bankanstalter utan svårighet kunna bildas i form af solidariska bolag, det likväl kanske lika ofta skulle blifva händelsen, att fruktan för den solidariska ansvarighetens eventuella följder komme att afskräcka dem, som hafva någon förmögenhet att äfventyra, från att ingå i dylika företag, och att sålunda omöjligheten att bilda sådana företag med begränsad ansvarighet flerstädes skulle verka såsom ett förbud mot bildandet af smärre kreditanstalter». Det af utskottet föreslagna minimibeloppet höjdes af Första Kammaren till 300,000 kronor men sänktes

af Andra Kammaren till 100,000 kronor, hvarefter beloppet efter sammanjämkning mellan kamrarne bestämdes till 200,000 kronor.

Till grund för *Kungl. Maj:ts vid innevarande års riksdag framlagda banklagsförslag* ligger det af 1901 års bankkommitté afgifna betänkande. I kommitténs uppdrag framhölls, att, då de enskilda bankerna förmält sig ämna äfven efter sedelutgifningsrättens borttagande fortsätta med sin rörelse under solidarisk ansvarighet, kräfdes en ny lagstiftning för denna nya banktyp, enär det ej kunde anses tillfredsställande att låta dessa banker fortfarande drifva sin verksamhet på grundvalen af 1874 års kungörelses bestämmelser. Att utarbeta en sådan lagstiftning angafs därför såsom kommitténs första uppgift med erinran till kommittén att, då bankerna af den ifrågasatta nya typen skulle drifva enahanda rörelse som bankaktiebolagen, hufvudsakligen samma lagstiftning borde gälla för båda slagen af banker. Och då det i sammanhang därmed syntes lämpligt företaga en revision i vissa afseenden af lagen om bankaktiebolag, erhöll kommittén i uppdrag att verkställa äfven en sådan revision. Det är hufvudsakligen dessa två uppgifter, som kommittén fullföljt. Däremot har kommittén ej så synnerligen mycket begagnat sig af den rätt, kommittén därjämte erhöll, att yttra sig äfven öfver andra bankväsendet rörande frågor, hvilka funnos äga gemenskap med de förutnämnda. Men detta må vara ursäktligt på grund af den knappa tid, som blef kommittén tillmätt.

Kommittén har nu för ändamålet utarbetat två skilda lagar, den ena »angående solidariska bankbolag» och den andra »angående bankaktiebolag», hvilka, utan väsentlig ändring i principerna, af *Kungl. Maj:t* framlagts för Riksdagen. Båda förslagen upptaga från allmänna aktiebolagslagen alla bestämmelser, som erfordras äfven i dessa lagar. De äro vidare till affattningen lika med de skiljaktigheter allenast, som här och hvar påkallas af den olika ansvarigheten för delägarne. Till omfattningen skilja de sig åter väsentligt. Visserligen upptaga båda från 1886 års bankaktiebolagslag bestämmelsen om att bolag, som ingå under lagen, skola hafva en grundfond af minst 1,000,000 kronor, hvilken dock kan med särskildt tillstånd få i ofvan angifvet fall minskas till ett belopp ej understigande 200,000 kronor. Det framhålles ock af *Kungl. Maj:t* och af kommitterade, att det vore oegentligt att, sedan sedelutgifningsrätten upphört, sätta minimigränsen för grundfonden högre för solidariska bankbolag än för bankaktiebolagen, helst jämförelsevis låg grundfond kunde såväl motverka uppkomsten af nya solidariska penninginstitutioner utanför den nya banklagstiftningen, hvilket vore önskvärdt, som

äfven underlätta för åtminstone de större solidariska folkbankerna att ombilda sig till sådana bolag, som afses med den nya lagen. Den stora skillnaden består åter däri, att bankaktiebolagslagen innehåller obligatorisk föreskrift, att alla aktiebolag, som vilja »drifva bankrörelse», skola gå in under lagen. Lagen om solidariska bolag afser också bolag, som »drifva bankrörelse», men af dessa endast sådana, som »åstunda att försäkra sig om tillgodonjutande af de rättigheter», lagen medgifver, hvilket uttryck visserligen återfinnes i 1886 års lag om bankaktiebolag men där har en helt annan betydelse. Af Kungl. Maj:t har dessutom gjorts den inskränknigen i förslaget, att, i anslutning till hvad i 1874 års kungörelse stadgats, äfven sådant bolag, som åstundar komma in under lagen, medgifves detta endast om bolaget finnes vara för landet nyttigt, hvilket villkor ej förekommer i förslaget till lag om bankaktiebolag.

Det är sålunda en frivillig sak för solidariska bankbolag att underkasta sig lagen. De rättigheter, som skulle locka härtill, synas i främsta rummet vara att söka i 10 §, hvilken för bankbolag, som gå under lagen, i viss mån monopoliserar rättigheten att i sin firma begagna ordet bank. Vidare anses det vara en förmån, åtminstone för bankens delägare enskildt, att jemlikt 9 § desses ansvarighet ej får göras gällande i annan ordning än som i lagen den 7 juni 1889 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs stadgas rörande solidariskt bankbolag. Och slutligen hör man framhållas såsom en förmån för bank, som kommer under lagen, att den jemlikt de i VI kap. meddelade bestämmelser är underkastad tillsyn. Utanför lagen kunna således, blott ordet bank ej förekommer i firman, ställa sig alla de nuvarande solidariska bankbolagen och alltså äfven de s. k. enskilda bankerna, hvilka sistnämnda hitintills ovillkorligen lydt under 1874 års kungörelse. Å andra sidan kan lagen ej vinna tillämpning å större delen solidariska folkbanker i följd af att deras grundfonder ej äro tillräckligt höga, men den tvingar dem ändock att ändra sin firma, om däri nu ingår ordet bank. Lagens bestämmelser lämpa sig ej heller för de egentliga bankkommanditbolagen. Däremot lägges ej hinder i vägen för uppkomsten utanför lagen af nya större eller mindre solidariska bolag, hvilka, utan att använda ordet bank i firman, drifva bankrörelse.

Den på detta sätt anordnade nya lagstiftningen lämnar utan tvifvel rum för olika meningar om dess lämplighet såsom en i alla afseenden slutgiltig lösning af bankfrågan. Sålunda framträder här såsom en af

de förnämsta frågorna, om eller i hvad mån bolag vidare må drifva bankrörelse med obegränsad *solidarisk ansvarighet* för delägarne.

Efter de ödesdigra följderna af den solidariska bankens i Glasgow fallissement år 1878 började uppmärksamheten äfven hos oss riktas på denna angelägenhet. Den år 1881 tillsatta bankkommittén tog synnerligen starkt intryck af nämnda tilldragelse och målade i mörka färger den stora faran af den solidariska ansvarigheten för delägarne samt äfven för landet, när delägarne voro många. Kommittén inskränkte därför i sitt förslag till banklag delägarans ansvarighet utöfver hans andel i grundfonden till lika belopp med nämnda andel, när grundfonden utgjorde minst en million kronor, och i andra fall till två gånger denna andel. Detta förslag biträdades af största delen af de enskilda bankerna, och en därpå i väsentliga delar byggd proposition framlades äfven för 1886 års Riksdag, men föll i sammanhang med förslaget om inskränkning i de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, hvars vara eller icke vara då utgjorde hufvudfrågan. Vid de förhandlingar och beslut, som sedermera ledt till denna sedelutgifningsrätts afskaffande, synes man, såsom framgår af olika yttranden, allmänt föreställt sig, att de enskilda bankerna själfva skulle önska därefter ombilda sig till aktiebanker. Men sedan dess har ett omslag ägt rum i dessa bankers egen uppfattning, hvilket tagit sig uttryck i deras förutnämnda år 1900 gjorda underdåniga framställning. Belysande för detta omslag är, att en bankman, som biträdt 1881 års kommittés svartmålning samt år 1886 yttrade i Andra Kammaren, att den »obegränsade solidariska ansvarigheten vore hvarken för bankerna, aktieägarne eller allmänheten nyttig», ändock anslutit sig till banksyndikatets nyssnämnda framställning och såsom ledamot i 1901 års kommitté biträdt dess förslag. Och äfven bankinspektören har i ett infordradt utlåtande öfver 1896 års förenämnda riksdagsskrivelse om folkbankerna gjort 1881 års kommittés yttrande i denna fråga till sitt eget, men numera i den senaste bankkommittén deltagit i dess förslag.

Denna omkastning i mångas uppfattning synes närmast berott på, att man numera lugnat sig efter skrämelsen öfver 1878 års skottska bankfallissement, hvilket berodde på alldeles egendomliga förhållanden. Icke utan fog har man erinrat sig, att hos oss de enskilda bankerna under sin mer än sjuttioåriga tillvaro väl bestått profvet. Af de senaste årens erfarenheter har mången ansett sig äfven kunna draga den bestämda slutsatsen, att den solidariska ansvarigheten i kritiska förhållanden, långt ifrån att påskynda en katastrof, tvärt om visat sig särskildt egnad att lugna allmänheten och möjliggöra en afveckling utan afsevärda förluster. Vidare

har framhållits, att genom 1889 års lagstiftning de solidariska delägarnes risk väsentligen begränsats, i det att föreskrifter meddelats, att bristen skall uttaxeras å bolagsmännen i förhållande till deras andelar i bolaget samt att den personliga ansvarigheten ej må göras gällande i annan ordning. Slutligen åberopas såsom en afgörande omständighet, att de enskilda bankerna numera själfva önska bibehålla sin solidariska ansvarighet, hvilken de vid närmare eftertanke anse varit för dem välgörande, och att det under sådana förhållanden ej bör förmenas dem att fortsätta sin verksamhet på samma grund som förut.

Frågan har dock nu åter upptagits vid granskningen af förevarande lagförslag inom högsta domstolen, i det att vissa ledamöter fortfarande tagit starkt intryck af 1881 års kommittés yttrande, hvilket af dem återgifves. Två ledamöter hafva på den grunden alldeles afstyrkt förslaget om solidariska banker, hvilket väl får anses innebära, att endast aktiebanker böra tillåtas. Två andra tillstyrka en sådan begränsning af ansvarigheten, som nämnda kommitté förordade. Af de öfriga ledamöterna har endast en lemnat förslaget utan anmärkning, men två ansett oktroj böra bero på pröfning i hvarje fall, med förbehåll dock för de redan bestående enskilda bankerna af ovillkorlig rätt att ingå under lagen. Det är denna sista mening, som, utom i afseende å förbehållet, blifvit af Kungl. Maj:t biträdd.

Betydelsen af den solidariska ansvarigheten har emellertid hitintills i allmänhet öfvervägts med fästadt afseende endast å de enskilda bankernas förhållanden. Men saken måste nu bedömas ur något vidare synpunkter. De enskilda bankerna såsom en särskild bankform hafva med sedelutgifningens bortfallande i själfva verket upphört att existera, och det måste händanefter talas om bolag i allmänhet, som drifva bankrörelse med solidarisk ansvarighet för delägarne. Utom de förra enskilda bankerna gifves det, såsom ofvan nämnts, en mångfald sådana bolag af ganska växlande former, och enligt motiven till lagförslaget är det ett önskemål att söka få in under lagen så många som möjligt af dessa penningeinrättningar.

Då fråga således nu uppkommer om lämpligheten af solidarisk ansvarighet för delägarne, så innefattar detta spørsmål först ett afgörande, huruvida det öfverhufvud taget bör tillåtas, att bankrörelse får drifvas såsom bolag under solidarisk ansvarighet. Att alldeles förbjuda en dylik rörelse har dock hitintills, mig veterligen, icke blifvit af någon ifrågasatt. För ett sådant ingrepp i näringsfriheten är i hvarje fall tiden uppenbarligen icke för närvarande mogen. En sådan

åtgärd måste äfven föra med sig förbud för enskild person att drifva bankverksamhet.

Därnäst kan då komma under öfvervägande, huruvida anledning förefinnes att afskaffa den solidariska ansvarigheten allenast för vissa bankbolag. I detta afseende är det af intresse erinra, hurusom inom högsta domstolen och af Kungl. Maj:t nu framhållits, att vådan af den personliga ansvarigheten måste af flera skäl anses större i fråga om de mindre, af ett flertal delägare bestående bankbolagen, samt för öfrigt allra äfventyrligast för delägarne i de solidariska bolag, som komma att stå utanför lagen och ej ens få åtnjuta fördelarne af 1889 års lag. Det skulle då ligga närmast till hands, att lagstiftningen med sina omsorger i antydda afseenden i första rummet vände sig till de små solidariska bolagen. Å andra sidan kan mot de stora solidariska bankerna anmärkas, att, om en olycka här inträffar, så får den på grund af bankverksamhetens stora omfattning äfven en större utsträckning samt drabbar flera personer i följd af det oftast stora antalet delägare. Dessutom möta här ej några praktiska hinder att afskaffa den solidariska ansvarigheten, då det ej bör föreligga någon synnerlig svårighet för dylika banker att ombilda sig till bankaktiebolag. Man måste emellertid vara försiktig med att af alltför teoretiska grunder åsidosätta de lokala lånebehof, som kanske de mindre bankerna ofta hvar i sin ort tillgodose. Och icke heller förefinnes, åtminstone under nuvarande förhållanden, tillräcklig orsak att tvinga de större solidariska bolagen att mot sin vilja öfvergå till aktiebolag.

Det återstår då endast att tillse, huruvida den solidariska ansvarigheten kan och bör i något afseende regleras utöfver hvad 1889 års lag innehåller. Hit höra frågorna om ansvarighetens inskränkning till visst belopp, om ovillkorlig rätt till utträde ur bolaget i vissa fall samt om skyldighet för delägarne att, såsom finska lagen föreskrifver, äfven under viss tid efter utträde ur bolaget bibehålla sin ansvarighet. Med förstnämnda inskränkning synes ansvarigheten dock förlora den betydelse, för hvilken man nu önskar bibehålla den. Och af lagändringar i andra afseenden lär åtminstone icke hittills något särskildt behof hafva visat sig.

Emellertid är det klart, att bankbolag med solidarisk ansvarighet för delägarne, såsom en motionär yttrat, till sin organisation tillhör en mera föråldrad bankform, som med tiden skall och bör allt mer upphöra. Särskildt måste det i detta afseende vid närmare påseende framstå såsom en från rättslig synpunkt föga begriplig anordning, att i en stor bankaffär en mängd små delägare skola hvar för sig vara personligen

ansvariga för affärens alla förbindelser. Och under sådana förhållanden bör lagstiftningen snarare underlätta än förhindra solidariska bankbolags öfvergång till aktiebanker såsom en naturlig form för bankrörelsens bedrifvande.

Det föreliggande förslaget till lag om solidariska bankbolag innehåller emellertid bestämmelser, som i detta afseende, såvidt jag förstår, gå i motsatt riktning. I de två första momenten af 10 § stadgas nämligen, att i firman för bankbolag med öfver 1,000,000 kronor i grundfond skola ingå orden »enskild bank»; att sådan firma ej får af annan begagnas, samt att, när grundfonden understiger nämnda belopp, bolagets firma skall innehålla ordet »folkbank». Några motsvarande bestämmelser förekomma ej i förslaget till bankaktiebolag, ehuru äfven där bolagen grupperas efter grundfondens storlek på samma sätt som i det andra förslaget. Det innehåller nämligen blott att bankaktiebolags firma skall utmärka bolagets egenskap af »aktiebolag».

Själftva lagen gör sålunda benämningen bank obligatorisk för de solidariska bolagen såsom om dessa till skillnad från bankaktiebolagen vore någon riktigare form för bankrörelse. Den klassificerar dessutom de solidariska bankerna i två kaster, »enskild bank» och »folkbank», hvarigenom således den förra typen af lagen framhålles för allmänheten såsom den förnämligaste af alla de bankformer, som omförmälas i den nya lagstiftningen. Men de solidariska bankerna böra väl liksom aktiebankerna själfva få välja sin firma. Detta kan dessutom vara angeläget äfven för bankerna, om de i firman önska återgifva det ändamål, som de närmast vilja tillgodose, hvilket nu i viss mån förhindras genom det obligatoriska namnet. Icke heller finnes det någon anledning att bland de solidariska bankerna i olikhet med aktiebankerna genom lag införa klassmärken, hvilka tilläfventyrs kunna bibringa allmänheten oriktiga föreställningar om de olika bankinrättningarnes soliditet. Förslaget tar ej heller hänsyn till, att en folkbank skulle, när dess grundfond ökas till 1,000,000 kronor eller därutöfver, nödgas ändra sin firma. Särdeles anmärkningsvärdt är, att enligt förslaget orden »enskild bank» äro allena förbehållna de solidariska bolagen och ej få upptagas i firman för bankaktiebolag af enahanda kategori. Härigenom tillskapas så att säga en straffbestämmelse för de enskilda banker, som vilja ombilda sig till aktiebank, samt motverkas deras öfvergång till en sådan form, i det att en sådan bank därigenom förlorar sin gamla firma. Ordet folkbank får åter användas af aktiebanker, hvilket också äger rum i många fall. Man kan således ej ens åberopa att genom förenämnda bestämmelser afsetts att för allmänheten utmärka skillnaden mellan en solidarisk bank

och en aktiebank. Ett sådant utmärkande är dessutom af föga praktiskt värde, ty den stora allmänheten har ingen vidare insikt i detta ämne, och den affärskunnige, som vill inlåta sig i affärer med en bank, nöjer sig icke med ett namn utan skaffar sig särskild kännedom om bankens förhållanden. Kommitterade motivera också sitt förslag endast med, att kommittén anser, att föreskrift bör meddelas i syfte att åt de större solidariska bankerna varder bibehållen deras af ålder antagna benämning enskild bank, under det att för andra solidariska banker stadgas skyldighet att i firman använda ordet folkbank. Men ett af syftena med den senaste tidens bankreform har ju varit att ej vidare i lagen upprätthålla någon särskild privilegierad ställning för vissa af enskilda stiftade bankaffärer och sålunda ej heller att särskildt utmärka de förra enskilda bankerna, hvilkas säregna ställning och antagna benämning närmast föranledts af deras sedelutgifningsrätt, hvilken nu bortfallit. Det naturligaste och redigaste är väl, att man hos oss liksom i utlandet upprätthåller den grundsatsen, att de af lagen medgifna bankbolagen få fritt välja sin benämning samt att vid öfvergång från solidarisk bank till bankaktiebolag ingen annan ändring i firman behöfver äga rum än att därvid fogas ordet aktiebolag (»limited»).

Då emellertid af det sagda sålunda framgår, att rättighet att drifva bankrörelse i bolag med solidarisk ansvarighet för delägare icke nu kan lämpligen afskaffas, kräfves sålunda en lagstiftning för bankbolag af ifrågavarande slag. Frågan gäller då vidare att bestämma denna lagstiftnings omfattning och form. Och i detta afseende tjänar till ledning den kommitterade gifna allmänna anvisningen, att, då de solidariska bankbolagen och bankaktiebolagen skola drifva enahanda rörelse, hufvudsakligen samma lagstiftning bör gälla för båda slagen af banker.

Hvad då först angår *lagstiftningens omfattning*, så skiljer sig såsom ofvan närmare angifvits förslaget till lag för solidariska bankbolag väsentligt från förslaget om bankaktiebolag. Enligt sakens natur och förenämnda anvisning bör dock, liksom bankaktiebolagslagen omfattar alla aktiebanker, enahanda grundsats vinna tillämpning å de solidariska bankbolagen och sålunda för dessa bolag såsom regel gälla, att de alla underkastas lagens bestämmelser. Denna grundsats är också i förslaget så tillvida fastslagen, att äfven för solidariska bolag grundfonden skall utgöra minst 1,000,000 kronor, men kan för rörelse af mindre omfattning, som afser att tillgodose ett Ortsbehof, få ned sättas till 200,000 kronor. Med sistnämnda från 1886 års lag om bankaktiebolag hämtade bestämmelse syftas här närmast på solidariska

folkbanks, liksom man med samma bestämmelse i sist berörda lag afsåg aktiefolkbankerna. Nämnda grundsats har man dock underlåtit att fullfölja i förslaget, i det att detta öfverlämnat lagens tillämplighet till de särskilda bankbolagens önskan att ingå under densamma samt sökt inlägga ett visst moment af tvång i denna frivillighet genom stadgandet, att endast rörelse, som ingår under lagen, får använda ordet bank i firman. Om anledningen till deuna egendomliga anordning förmåla motiven ej något annat än, att kommittén »funnit ändamålsenligt att låta icke blott beskaffenheten af verksamheten utan äfven den benämning, hvarunder densamma bedrifves, vara afgörande för lagens tillämpning.»

Tillsörjas emellertid kommitténs ledamöter om de verkliga motiven, så medgifver man visserligen, att det varit önskligt att få ett fast innehåll i den solidariska lagen liksom i bankaktiebolagslagen, men framhåller tillika alltid, att detta ej låtit sig göra på grund af svårigheten att finna en definition på hvad som skall innefattas under benämningen »bankrörelse». Är nu emellertid bankrörelse en särskild realitet, för hvilken man bör lagstifta, så måste det äfven vara möjligt att gifva en definition på densamma, om detta är behöfligt. En icke fackman föreställer sig i allmänhet att med bankrörelse menas en yrkesmessig in- och utlåningsrörelse hos allmänheten. Men ofta är det ej alls nödigt eller lämpligt att i själfva lagen införa en definition å lagstiftningens allmänt begripliga föremål, utan öfverlämnas detta åt lagtillämpningen. I gällande författningar om exempelvis pantlånerörelse och försäkringsrörelse definieras sålunda ej de verksamhetsgrenar, lagarne omfatta. I gällande bankaktiebolag förekommer ej heller någon definition å bankrörelse; men ändock har man där ej ansett sig behöfva tillgripa utvägen att göra lagens tillämpning beroende af bolagens åstundan att begagna sig af densamma. Uti de framlagda lagförslagen förekomma jämväl ordet bankrörelse utan någon definition, icke blott i förslaget om bankaktiebolag utan jämväl i förslaget till lag om solidariska bolag, om hvilket senare kommittén själf säger, att det befunnits ändamålsenligt att låta, utom benämningen, jämväl »beskaffenheten af verksamheten» vara afgörande för lagens tillämpning.

Det af 1891 års sparbankskommitté upprättade förslag till lag om sparbanker innehöll också bestämmelser, hvilka i själfva verket syftade därhän, att namnet sparbank blef afgörande, för hvilka inrättningar skulle ingå under lagen. Vid förslagets granskning i högsta domstolen yttrade i anledning häraf en ledamot bland annat, att »det ej vore en penningeinträttnings namn, utan dess beskaffenhet, verk-

samhet och ändamål, som gjorde denna till en sparbank» samt att han därför hemställde om sådan ändring i förslaget, att det »blefve tillämpligt i fråga om alla penningeinrättningar, som på grund af sin beskaffenhet och arten af sin verksamhet vore hänförliga till sparbanker, och att det således icke lämnas sådana inrättningar öppet att efter godtfinnande undandraga sig den kontroll, förslaget åsyftade att medföra.» Fyra andra ledamöter förmålde sig, med instämmande i hufvudsak i förenämnda ledamots anförande, anse, att »en dylik endast af namnet beroende åtskilnad icke vore att förorda och hemställde därför, att förslaget måtte omarbetas i syfte, att alla de penningeinrättningar, hvilkas organisation, syfte och verksamhet voro de i förslaget angifna, måtte underkastas samma skyldighet att söka stadfästelse å reglemente och enahanda kontrollföreskrifter i öfrigt». Med anledning häraf yttrade finansministern till statsrådsprotokollet, att han af skäl, som blifvit inom högsta domstolen anförda, ansåg, att »lagen borde omfatta icke blott inrättning, som under namn af sparbank drefve sparbanksrörelse, utan hvarje inrättning, som utöfvade sparbanksverksamhet, äfven om det skedde under annat namn, t. ex. sparkassa. Det syntes nämligen icke finnas någon anledning, hvarför sistberörda inrättningar skulle undandragas sparbankslagens föreskrifter för att, såsom kommittén föreslagit, komma under den mindre verkamma kontroll, som innefattades i den af kommittén föreslagna lagen om tillsyn å vissa bolag, som drifva penningarörelse.» På grund häraf blefvo i det för 1902 års Riksdag framlagda förslaget till lag angående sparbanker bestämmelserna så ändrade, att lagen kom att omfatta »hvarje inrättning, som vore sparbanksmässig till syfte, organisation och verksamhet.»

Hvad sålunda förekommit vid antagande af nu gällande lag angående sparbanker, hvilken utgafs den 29 juli 1892, synes i hufvudsak äga full tillämplighet äfven i förevarande fall. För öfrigt må erinras, att betydelsen för bolag, som idka bankverksamhet, att få använda ordet bank i firman ej får allt för mycket öfverskattas. För närvarande förekomma bankbolag, som drifva sin rörelse i stor omfattning utan att kalla sig bank. Och hvad allmänheten angår, är den nog ofta benägen att helst anlita den bankaffär, hvars kontor är mest närbeläget, oafsedt om affären kallar sig bank, kreditbolag, sparkassa eller något dylikt.

Den egentliga svårigheten för att bestämma omfattningen af en lag för solidariska bankbolag skulle väl däremot ligga i de sväfvande gränserna mellan dylika bolag samt enskildes bankverksamhet. Härpå synes kommittén syfta i sitt synnerligen dunkla yttrande, att den »ansett det innefatta en alltför stor inskränkning i näringsfriheten att medgifva allenast dem,

som vilja underkasta sig den nya lagens bestämmelser, tillstånd att idka bankverksamhet under solidarisk ansvarighet.» Det har emellertid ej från något håll ifrågasatts att meddela förbud för någon att idka sådan verksamhet utom möjligen just för de förutvarande enskilda bankerna, hvilka förr antagits skola och böra öfvergå till aktiebanker. Frågan är nu endast den, huruvida, då man här liksom på andra områden går att genom särskild lag reglera näringsverksamhet, som utöfvas af bolag, vissa af dem böra undantagas från lagstiftningen och lämnas frihet att jämte enskilde näringsidkare endast ställa sig allmänna lagens föreskrifter till efterrättelse.

Hvad man i detta afseende bör sträfva till är, enligt hvad redan framhållits, att lagen i princip skall omfatta alla bolag, hvilket ej hindrar, att därifrån kan medgifvas vissa af förhållandena påkallade undantag, som uttryckligen angifvas i lagen. Den finska lagen om »bankrörelse, som af bolag idkas», har sökt tillämpa denna enkla regel.

Men då kommitterade egentligen haft till uppdrag att skaffa de förra enskilda bankerna en ny lagstiftning, som skulle ersätta 1874 års kungörelse, har tanken på en sådan fullständig lösning af frågan, som ofvan sagts, uppenbarligen icke på allvar varit föremål för öfverläggning inom kommittén. Så som saken nu föreligger saknas den nödiga utredningen om olika förefintliga bankbolag med solidarisk ansvarighet, så att man ej kan bedöma om eller i hvad mån undantag behöfver göras för en lag, som är byggd på förenämnda grundsats, eller huruvida innehållet i de särskilda nu föreslagna paragraferna lämpar sig för de olika faktiska förhållandena. I allmänhet synes detta innehåll vara ett sammanfördt lån från olika författningar och reglementen, därvid af förut angifven anledning något ingående bedömande ej ägt rum, i hvad mån dessa för andra ändamål tillkomna stadganden äro behöfliga eller lämpliga för en lagstiftning, som bör hafva till mål att på ett enhetligt sätt ordna den af solidariska bankbolag drifna verksamhet. Ett tydligt exempel härpå erbjuda de i lagförslaget inrymda bestämmelser om kommanditdelägare, hvilka bestämmelser äro hufvudsakligen hämtade från 1874 års kungörelse om enskilda banker. Men det gifves andra bankkommanditbolag, som drifva sin rörelse på grund af de föreskrifter härom, som förefinnas i allmänna lagen om handelsbolag. Kommanditbolagsformen, på lämpligt sätt anordnad — med obegränsad solidarisk ansvarighet gällande endast för dem, som hafva bolagets ledning om händer — lär, enligt hvad erfarenheten från utlandet gifver vid handen, vara särskildt lämplig för bankrörelse. En allmän författning om solidariska bankbolag bör således taga hänsyn äfven till en

sådan form af kommanditbolag och ej blott till den gamla typ, som tillämpas af vissa, inalles fyra, enskilda banker.

Den utredning af bankförhållandena och den omarbetning af lagförslaget, som skulle i förenämnda afseenden erfordras, kan dock icke nu af Riksdagen åstadkommas, särskildt då den kungl. propositionen hunnit inkomma först sedan Riksdagen långt framskridit. Det kunde då synas, att den mening, som ofvan utvecklats, borde leda ut i ett yrkande om uppskof med frågans behandling till en annan riksdag. Detta är emellertid icke behöfligt och knappast lämpligt.

Å ena sidan kan frågan sannolikt ej hinna återkomma till nästa riksdag, helst högsta domstolen ånyo måste höras. Det behöfves sålunda i hvarje fall en förlängning af den nu gällande provisoriska lagstiftningen för de enskilda bankerna, hvilket måste ske senast nästa riksdag med hänsyn till föreskriften i 1874 års kungörelse, att ansökan om förlängd oktroj skall göras inom aderton månader, innan den löpande oktrojen tilländagår. Å andra sidan har innevarande Riksdag hos Kungl. Maj:t begärt en revision af allmänna lagen om aktiebolag. På denna revision, hvars åstadkommande ligger till tiden i det ovissa, kan förevarande lagstiftning emellertid ej vänta, då de enskilda bankerna med fog kunna göra anspråk på att snart få något närmare besked, huru de efter sedelutgifningsrättens upphörande skola inrätta sig. Och i sammanhang med omarbetningen af aktiebolagslagen måste äfven företagas en revision af förevarande lagstiftning, hvars detaljbestämmelser till stor del äro hämtade ur lagen om aktiebolag.

Under sådana förhållanden kan det väl försvaras att i hufvudsak nu antaga Kungl. Maj:ts föreliggande förslag såsom en af förhållandena betingad provisorisk lagstiftning. Till den nya granskning häraf, som är att emotse i samband med revision af aktiebolagslagen, kan nödig utredning hinna att föreligga samt öfvervägande äga rum rörande angelägenheten att åstadkomma en mera genomförd och enhetlig lagstiftning. Det kan ock möjligen blifva till gagn att under tiden hafva vunnit någon erfarenhet, hur en lagstiftning i nu föreslagna riktning verkar och hvilka följder den enskilda sedelutgifningens afskaffande medfört. Utan tvifvel skall då också föreligga större klarhet i uppfattningarne rörande den solidariska ansvarighetens bibehållande eller inskränkning i densamma. Särskildt bör bättre erfarenhet vinnas, i hvad mån de nuvarande önskingarne hos de enskilda bankerna att få bibehålla den solidariska ansvarigheten varit blott en tillfällig stämning, som efterföljts af en allt talrikare ombildning till bankaktiebolag, i hvilken händelse fråga kunde uppstå att tilläfsventyrs hänvisa alla större bank-

bolag under bankaktiebolagslagen. I hvarje händelse förtjänar den framställning om bättre kontroll å folkbankerna, som gjordes af 1896 års Riksdag, ett större beaktande, än som hittills kommit den till del. Genom ett dylikt förfarande skulle med ett ord alla nuvarande berättigade anspråk tillgodoses samt på samma gång det kommande granskningsarbetet blifva i möjligaste mån verkligt fruktbringande. Dessa önskemål bör därför Riksdagen genom särskild skrifvelse framföra till Kungl. Maj:ts beaktande.

Men äfven om Kungl. Maj:ts förslag sålunda nu lämpligen bör antagas såsom ett af förhållandena betingadt provisorium, utesluter detta icke angelägenheten af att äfven i afseende å omfattningen af förslaget till lag om solidariska bankbolag göras de förbättringar, som kunna omedelbart åstadkommas. Af skäl, som förut närmare utvecklats, är det af vikt att borttaga bestämmelsen i § 1, att lagen skall gälla endast dem, »som åstunda att försäkra sig om tillgodonjutande af de rättigheter, denna lag medgifver». Detta kan ske genom att, i anslutning till 1874 års kungörelse och 1881 års kommittéförslag, stadga, att lagen skall ovillkorligen gälla sådana bolag, som »genom vald styrelse» vilja stifta bolag med personlig ansvarighet. Sålunda vinner lagen redan från början sin rätta karaktär utan att därigenom påkallas någon väsentlig ändring af förslaget i öfrigt. I sak medför denna ändring, att alla nya solidariska bolag med vald styrelse måste underkasta sig lagen, hvilket betyder att under lagen obligatoriskt ingå dels de förutvarande enskilda bankerna vid utgången af deras oktrojer och dels nybildade folkbanker med vald styrelse. Härigenom motverkas äfven i afsevärd mån uppkomsten af nya solidariska penninginstitutioner utanför den nya banklagstiftningen, hvilket alla vederbörande förklarar vara önskligt. De solidariska bankbolag med vald styrelse, som börjat sin verksamhet före lagens trädande i kraft och icke behöft begära oktroj, kunna dock ej åläggas underkasta sig lagen utan måste för dem stadgas en bestämmelse i öfverensstämmelse med öfvergångsstadgandet i 1886 års bankaktiebolagslag, i syfte att i nya lagen för sådana bolag skall fortfarande gälla, hvad hitintills varit stadgadt, med det undantag att de, på sätt 10 § 3 mom. i det nya förslaget innehåller, ej få använda ordet bank i sin firma. Äfven kunde ifrågasättas att förbehålla Konungen rätt att gifva dispens, för den händelse t. ex. ett kommanditbolag med vald styrelse ville bilda sig på andra grunder än som förslaget medgifver; men torde detta vara en detaljfråga, som, i händelse behof visar sig, må lösas af en blifvande lagstiftning.

Hvad slutligen angår *lagstiftningens form*, så framstår förslaget

att dela upp lagen i två särskilda lagar med hufvudsakligen samma bestämmelser såsom föga tilltalande. Ett sammanförande af dessa lagar till en lag, såsom äfven tre ledamöter i högsta domstolen påyrkat, synes därför vara önskligt. Man får härigenom större öfverskådlighet öfver lagstiftningsområdet och mera reda och öfversikt i förslagens detaljer, af hvilka nu lika stadganden dessutom oftast återfinnas under olika §§, något som ökar svårigheten att utröna, hvilka likheter och olikheter innehållas i bestämmelserna för de båda banktyperna. Förebilder till ett sådant sammanförande finnas t. ex. i 1881 års förslag till lag angående bankbolag samt i finska lagen om bolag, som idka bankrörelse, äfvensom i det vid innevarande riksdag framlagda förslaget till lag om försäkringsbolag. Att utföra ett sådant arbete är emellertid icke nu för Riksdagen möjligt och bör å andra sidan lämpligen anstå till den revision af ifrågasvarande lagstiftning, som måste ske i samband med den begärda revisionen af aktiebolagslagen. Emellertid bör Riksdagen i en eventuell skrifvelse framhålla äfven detta önskemål.

Skall en framtida lagstiftning till sin omfattning vidgas, torde därvid äfven böra öfvervägas, i hvad mån den nuvarande *bankinspektionen* behöfver utvidgas eller omorganiseras.

Med hänsyn till en kommande lagstiftning, som grundar sig på en bättre utredning och fullständigare öfvervägande än 1901 års bankkommitté satts i tillfälle att verkställa, skulle det kunna ifrågasättas, huruvida tiden för nya oktrojer bör begränsas. Men då Konungen har rätt att, i den mån förhållandena sådant påkalla, gå under den högst medgifna tiden, samt oktroj därjämte plägar innehålla föreskrift, att bolaget skall underkasta sig blifvande lagstiftning, torde någon bestämmelse i antydda afseendet ej erfordras.

På grund af hvad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa:

att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 67 måtte besluta,

1:o) att i förslaget till lag om solidariska bankbolag 1 § 1 mom. skall erhålla följande lydelse:

»De som, i ändamål att genom vald styrelse drifva bankrörelse, vilja stifta bolag med personlig ansvarighet för delägarne, skola därom hos Konungen göra ansökning med bifogande af fullständig bolagsordning.»

samt i följd häraf i 97 § måtte införas före-

skrift af innehåll, att för bankbolag, som börjat sin verksamhet före lagens trädande i kraft, skall fortfarande gälla hvad hitintills varit stadgadt, dock att den i 10 § 3 mom. af Kungl. Maj:ts förslag meddelade bestämmelse skall å sådant bolag äga tillämpning;

2:o) att i förenämnda lagförslag 10 § 1 och 2 mom. skola utgå; samt

3:o) att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med den utaf innevarande års Riksdag begärda revisionen af aktiebolagslagen, efter verkställd utredning jämväl taga i öfvervägande angelägenheten af en förbättrad lagstiftning för enskilda bankinrättningar i enlighet med ofvan angifna grunder samt för Riksdagen framlägga de förslag härom, hvartill förhållandena föranleda.

Stockholm den 28 april 1903.

Carl Lindhagen.